

pač; Fond Vid Morpurgo u Muzeju grada Splita; Još jedanput o povijesnim počecima Tifološkog muzeja, Vjekoslava Mršića (u godištu 41 donosi se reagiranje na taj rad Željke Bosnar Salihagić) te Znanstveni radovi Balda Kosića kao podloga pedagoškom radu Prirodoslovnog muzeja Dubrovnik.

U godištu 41 nalaze se članci Suzhou muzej ili - pohvala ruci; U potrazi za drugačijim modelom: Muzej suvremene umjetnosti Barcelone - MACBA; Povijesni muzej Barcelone kao laboratorij građanske svijesti; Idemo na kavu! Interpretacija predmeta iz naše svakodnevice; Virtualne izložbe: Meštrović u Kaštelima i neidentificirani muzejski objekti (NMO) u kiberprostoru; Projekt „Zagrebački kvartovi“ Muzeja grada Zagreba; Najnovija akvizicija Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti/Matija Skurjeni „Stari Paris“; U povodu obilježavanja nosača zvuka „Glazbena kutija: izbor iz repertoara mehaničkih glazbenih automata Ivana Gerersdorfera“; Kustosi i (ili) umjetnici; Zaživjeti i preživjeti; Muzeji, cjeloživotno učenje i obrazovanje osoba treće životne dobi; Dokumentacija Muzeja grada Zagreba u utemeljiteljskoj fazi od 1907. do 1926. godine; Hrvatski športski muzej. Analiza stanja i prijedlozi mjera za poboljšanje rada; Prilozi za bibliografiju Sokolske građe Hrvatskog športskog muzeja.

Iduća cjelina je *Iz dokumentacijskih fondova MDC-a*, u kojoj su u svakom broju objavljena po tri rada. U godištu 40, u personalnom arhivu zaslužnih muzealaca o Zdenki Frajtag i Zdenku Jajčeviću, stručni radovi za zvanja u muzejskoj struci za 2009. i 2010. godinu te *Iz rukopisne ostavštine dr. Antuna Bauera - muzejski arhiv: građa za muzeologiju*. U godištu 41, *Sudbina jednog rukopisa ili Kako se Rengjeov rukopis o stećcima našao u Bibliografiji i građi za umjetnost i srodne struke dr. Antuna Bauera*.

U dijelu *Pogledi, događaji, iskustva*, nalazi se ukupno trinaest članaka u oba broja, zatim po jedan u cjelini *Zaštita*, a u godištu 40 nalazi se prikaz *Priručnika preventivne zaštite umjetnina na papiru*.

Članci objavljeni u oba broja vrlo su zanimljivi ne samo muzealcima nego svima zainteresiranima za umjetnost, kulturu, povijest, ali i onima koji bi željeli saznanati za primjere dobre prakse europskih i svjetskih muzeja i primijeniti ih prilikom ulaganja u razvoj hrvatske muzeologije i kulturne ponude.

Goran Komerički

Tkalčić. Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije, **13(2009), 14(2010), 15(2011)**

Godišnjak „Tkalčić“ u svojoj 13. godini izlaženja, u broju **13 iz 2009. godine**, otvoren je radom Miroslava Akmadže *Fond pape Ivana XXIII. i gradnja crkava u Zagrebu* (7-108). Radi se o fondu što ga je osnovao zagrebački nadbiskup Franjo Šeper kako bi se olakšala izgradnja crkava u Zagrebu u drugoj polovici 20. stoljeća, budući da je broj stanovnika u Zagrebu počeo naglo rasti. Pisac je opisao društveno-političke prilike te poteškoće u gradnji i obnovi crkava u više zagrebačkih naselja od sredine 1960-ih do 1980. godine. Problem je analizirao u svjetlu crkveno-državnih odnosa s osvrtom na sporne slučajeve u pojedinim župama.

O svećenicima župe Peščenica u Turopolju piše Stjepan Kožul u opširnoj studiji *Svećenici vezani službom ili rođenjem uz župu u Peščenici* (109-240). Pisac prvo donosi povijest župe, a zatim temeljem kanonskih vizitacija i drugih izvora biografske crtice 30 župnika župe Peščenica od početka 16. stoljeća do danas. Nakon župnika, mjesto ustupa kapelanima u župi, da bi na kraju donio i bogate životopise svećenika rodом iz župe Peščenica.

Rasprava Alojza Jembriha, *Juraj Habdelić i njegovo djelo u kroatističkim i slavističkim proučavanjima 19. i 20. stoljeća* (241-272), prošireno je i dopunjeno predavanje održano u Velikoj Gorici na znanstvenom skupu o Jurju Habdeliću povodom 400. obljetnice njegova rođenja. Djelo Jurja Habdelića u 19. i 20. stoljeću bilo je predmetom mnogih rasprava. Počevši od Vatroslava Jagića, pisac se osvrće na niz drugih autora koji su pisali o Habdeliću, zauzevši pritom kritički stav prema onim autorima koji su ga bez argumenata prikazivali kao „progonitelja narodne popijevke“.

Povijest književnosti u središtu je zanimanja i članka Anke Ivanjek, *Brdovečki barokni tropet* (273-310). Autorica nastoji odrediti autorstvo molitvenika „Pobožne molitve“ iz 1678. godine koji sadrži nauk, pravila i indulgencije Bratovštine Sv. Barbare u Brdovcu i Bratovštine muke i smrti Isusove u Zagrebu. Ivanjek opisuje molitvenik, njegov sadržaj, jezik i stil te ga uspoređuje s drugim kajkavskim molitvenicima 17. stoljeća, a analizirajući jezik, grafiju i leksik nalazi sličnost s pisanom ostavštinom klarisa, što ju navodi na pretpostavku da je molitvenik najvjerojatnije napisala klarisa Judita Petronila Zrinski. Autorica donosi i tri priloga iz molitvenika: Psalam De profundis, Prikaz nastanka Bratovštine Svete Barbare, device i mučenice te Tužaljke - izbor iz stihova.

Povodom 150. obljetnice smrti hrvatskog bana Josipa Jelačića, u „Tkalčiću“ je objavljen članak Agneze Szabo, *Ban Josip Jelačić - utemeljitelj moderne Hrvatske* (311-328). Članak je prošireno autoričino prigodno predavanje o banu Jelačiću, što ga je održala u viteškoj dvorani Zmajске kule nad Kamenitim vratima.

Potres u Sisku 1909. godine oštetiо župnu crkvu Sv. Križa (329-340), naslov je članka Lojza Buturca. Pisac opisuje stanje župne crkve prije potresa, posljedice koje je na njoj ostavio potres 1909. godine te tijek njene obnove nakon potresa. Ujedno donosi i tekst iz župne spomenice, u kojem tadašnji župnik Mijo Međimorec svjedoči o potresu.

Dio *Izvori* započinje radom Stjepana Razuma, *Josip Salač. Isprave o životu i radu* (341-501). U najopsežnijem radu ovoga broja „Tkalčića“ Razum je objavio 120 isprava i priloga o životu i radu sjemenišnog duhovnika i pomoćnog zagrebačkog biskupa Josipa Salača. U uvodu donosi Salačev životopis, a nakon njega tekstove isprava koje potječu iz raznih zagrebačkih crkvenih ustanova i arhiva.

Miroslav Akmadža autor je članka *Spisi Komisije za vjerska pitanja SR Hrvatske o katoličkim svećenicima u iseljeništvu iz 1970. godine* (503-584). Autor je nakon kraćeg uvodnog teksta u prijevodu objavio dva spisa: Pregled katoličkih svećenika, bogoslova i redovnica iz SR Hrvatske koji borave u inozemstvu - poimenično (stanje 1. siječnja 1970) i Pregled katoličkih crkvenih ustanova i organizacija u inozemstvu koje su povezane s crkvom u SR Hrvatskoj - po zemljama u kojima se nalaze (stanje 1. siječnja 1970).

Dio bogatstva Metropolitanske knjižnice u Zagrebu predstavljen je radom Vladimira Magića, *Noviji rukopisi Metropolitanske knjižnice (18-20. stoljeće) (Metropolitanske prigodnice)* (585-634). U članku je popisano i opisano 226 rukopisa razvrstanih u razna područja ljudskog stvaralaštva: književnost, bogoslovlje, mudroslovlje, povjesnica, pjesništvo, govornništvo, medicina i drugo. Upravo zbog raznolikosti sadržaja ovih tekstova, dosada poznatih kao „metropolitanske prigodnice“, pisac ih je odlučio nazvati „Noviji rukopisi“ te u radu donosi katalog istih.

U *Priopćenjima* su objavljena dva teksta Agneze Szabo: *Studijske akademije u povodu 165. obljetnice rođenja i 90. obljetnice smrti sluge Božjega dr. Josipa Stadlera, održane godine 2008. u Zagrebu, Splitu i Sarajevu* te *Znanstveni skup „Gaj i njegovo doba“ u gradu Krapini o 200. obljetnici rođenja Ljudevita Gaja (1809-2009)*.

U ovom broju „Tkalčića“ prikazane su sljedeće knjige (u nekim se slučajevima radi o prikazima, a u nekim o tekstovima s predstavljanja određene knjige): Vojnović, Branislava (prir.), *Zapisnici Izvršnog komiteta Centralnoga komiteta Saveza Komunističke Hrvatske 1952-1954*, sv. 3. (Miroslav Akmađža); Geiger, Vladimir, *Logor Krndija 1945-1946*. (Miroslav Akmađža); Maček, Pavao, *Rod Orehovečkih od Svetog Petra Orehovca. Rodoslovna rasprava* (Ivan Mirnik); Sekulić-Gvozdanović, Sena, *Utvrđeni samostani na tlu Hrvatske* (Ivan Mirnik); Kožul, Stjepan, *Deset godina nakon „Martirologija Crkve zagrebačke“ (1998-2008). Daljnji doprinos hrvatskom žrtvoslovlju* (Stjepan Razum); Mrkoci, Vladimir; Horvat, Vladimir, *Ogoljela laž logora Jasenovac* (Stjepan Razum); Akmađža, Miroslav, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji*, sv. I. (Agneza Szabo); Bedić, Marko i dr., *Krvarsko: općina - crkva - škola* (Agneza Szabo); Bartolić, Zvonimir i dr., *Općina i župa Donja Dubrava: povijesno-geografska monografija* (Danijel Vojak).

Broj zaokružuju Pravila Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, Ljetopis Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, Popis društvenih članova, Popis ploča i svjetloписа, Kazalo osoba, mjesta i pojmova, Pregled sadržaja, Ispravci pogrešaka i dopune u 12. broju godišnjaka „Tkalčić“.

U **14. broju** svoga godišnjaka za **2010. godinu**, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“ objavilo je pet rasprava, radove Vjekoslava Noršića, rodoslovnu raspravu Pavla Mačeka, dva članka što se temelje na objavljivanju izvora, nekoliko priopćenja o kulturnim i znanstvenim zbivanjima te prikaze i tekstove s predstavljanja devet knjiga. Na kraju godišnjaka uobičajeno su objavljeni pravila i ljetopis Društva te popis članova Društva.

Prva u nizu rasprava rad je Stjepana Kožula, *Zagrebačka prvostolnica - simbol duhovne obnove i središte vjerskoga i bogoslužnoga života* (7-82). U deset poglavlja predstavlja se duhovna i kulturna vrijednost zagrebačke katedrale od njezine gradnje do danas. U prvih pet poglavlja pisac objašnjava razloge veličine katedrale, njezin odnos prema župama Sv. Marije, Sv. Ivana Krstitelja i Sv. Petra, utvrđuje titulara te donosi presjek bogatoga glazbenog, liturgijskog, bogoslužnog i vjerskog života prvostolnice. U sljedećih pet poglavlja život u katedrali predstavlja se čitateljima prema razdobljima nadbiskupa Stepinca, biskupa Salis-Seewisa, nadbiskupa Šepera, nadbiskupa Kuharića te nadbiskupa Bozanića.

Zajednički rad Sanje Cvetnić i Danka Šoureka, *Zagrebački franjevci i ikonografija nakon Tridentskoga sabora (1545-1563)* (83-130), prati duhovnu i kulturnu djelatnost zagrebačkih franjevaca tijekom 17. i 18. stoljeća, kada pregradnjama samostana i preuređenjem gotičke crkve na Kaptolu dolazi do kulturološkog oživljavanja te nastaju značajna barokna djela na području Zagreba. Analizom slika u samostanu i kapelici franjevaca na zagrebačkom Kaptolu, kao i usporedbom s drugim umjetničkim središtima, pokazuje se postojanje svijesti o vlastitoj posebnosti, ali i pripadnosti općoj Crkvi.

Još jedna rasprava s područja povijesti umjetnosti govori o jednoj od najvećih župnih crkava podignutoj tijekom historicizma u Hrvatskoj. Članak *Crkva Svetih Ćirila i Metoda u Karlovcu, arhitekta Hektora Echkele* (131-158), nastao je suradnjom Marinka Pleskine i Dragana Damjanovića. Uz kronologiju gradnje crkve, autori su prikazali i napore u prikupljanju priloga za njezinu izgradnju, donijeli su kratak životopis njezina projektanta, opisali arhitektonska rješenja primijenjena na crkvi te način na koji je bila uređena njezina unutrašnjost. Posljednje poglavlje članka posvećeno je tužnoj sudbini crkve koju su komunističke vlasti neopravdano (s)rušile 1948-1950.

Veze gradišćanskih Hrvata sa zemljom svojih predaka početkom 20. stoljeća tema su rada Alojza Jembriha, *Borenićeve učenici u Zagrebu* (159-184). Jedno od pisama Martina Borenića zagrebačkom kanoniku Janku Barleu poslužilo je autoru da uoči važne biografske podatke ovoga gradišćanskog učitelja, kao i njegovu zauzetost da talentirane učenike pošalje na školovanje u Zagreb. Detaljnije je prikazano školovanje dvojice bivših Borenićevih učenika, Petra Lichtenberga i Tome Hombauera, a prikazan je i daljnji tijek svećeničkog života Petra Lichtenberga. Pisac je donio i dva priloga: izvještaj P. Lichtenberga o školstvu kod Hrvata u zapadnoj Ugarskoj te gore spomenuto Borenićevo pismo Janku Barleu.

Cjelinu rasprava zaključuje članak Ivice Zvonara, *Svećenik Mirko Kapić (1878-1949). Prilog za životopis* (185-194). Mirko Kapić bio je angažirani svećenik Zagrebačke nadbiskupije koji se brinuo za imovinu Nadbiskupskog sjemeništa i Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Temeljem zapisa o zagrebačkim kanonicima, Kapićeva osobnika, fonda Družba Braća Hrvatskoga zmaja, tiska te literature, autor opisuje djelovanje ovog svećenika koji je zbog zasluga bio imenovan i zagrebačkim kanonikom.

Zasebnu cjelinu ovoga broja *Tkalčića* čine radovi Vjekoslava Noršića (195-384). Neobjavljene Noršićeve rukopise priredio je Stjepan Razum. Ovi rukopisi čine povjesnicu župa Zagorskog arhidakonata, a u ovom su broju objavljene povjesnice župa Bednja, Cvetlin, Jesenje, Kamenica, Klenovnik, Višnjica i Zajezda. Rukopis za svaku župu popraćen je priređivačevim tumačenjima, opisom rukopisa te ostalim podacima o vremenu nastanka rukopisa i načina na koji je objavljen.

Rodoslovna rasprava *Plemeniti Mihanovići od Konščice. Pregled rodoslovlja* (385-462), rad je Pavla Mačeka. Koristeći niz arhivskih fondova i literaturu, autor proučava rodoslovlje Mihanovića koji nose predikat „od Konščice“ te nastoji odrediti u kakvom su odnosu bili prema ostalim plemenitim Mihanovićima sjeverozapadne Hrvatske. Nakon uvodne rasprave, Maček donosi grafički prikaz rodoslovnog stabla Mihanovića od Konščice, podatke o pripadnicima 7 naraštaja loze Ivana Mihanovića od Konščice, rodoslovnju tablicu te abecedni popis pripadnika spomenute loze.

Cjelinu *Izvori* čine dva članka. Prvi je rad Jasne Požgan, *Oduzimanje imovine agrarnom reformom franjevačkom samostanu i župi Sv. Nikole u Čakovcu, 1945-1947. godine* (463-524). Autorica je objavila cjelovite tekstove 22 spisa iz Državnog arhiva za Međimurje u kojima je prikazan postupak izvlaštenja samostana i župe iz njihova dotadašnjeg vlasništva, prethodno opisavši u uvodnom dijelu postupak provedbe agrarne reforme te tvarne značajke spisa. Sedam isprava iz vremena biskupovanja pomoćnog zagrebačkog biskupa Mije Škvorca objavio je Stjepan Razum u članku *Biskup Mijo Škvorc. Nekoliko isprava o životu i radu* (525-536). Ove su isprave dio ostavštine biskupa Škvorca koja se čuva u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu.

U redovitom dijelu godišnjaka *Priopćenja*, nalaze se dva priopćenja Agneze Szabo: *Izložba u povodu pada Berlinskoga zida (1949-1989-2009)* i *Deseti broj glasnika „Stadler“*. *Glasnik postulatature slugu Božjega Josipa Stadlera* te priopćenje Vlade Razuma, *Zaštita dokumentacije vjerskih zajednica*, o seminaru o zaštiti arhivskoga gradiva vjerskih zajednica, održanog u Hrvatskome državnom arhivu 2010. godine.

Godišnjak donosi i prikaze odnosno tekstove s predstavljanja 9 knjiga: Franić, Augustin, *KPD Stara Gradiška, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika* (Stjepan Kožul); Uz predstavljanje knjige *Ratna spomenica župa Sv. Ivana - Glina, Sv. Franje Ksaverskoga - Viduševac, Sv. Ilije - Maja, Ranjenog Isusa - Mala Solina, od 1991. do 1998.*, prir. Juraj Jerneiće (Stjepan Razum); Maček, Pavao, *Plemeniti rodovi Jelačića. I. rod Jelačića od Prigorja, Pušće, Buzina i Pretkovca (Krapine). II. rod Jelačića od Biševića* (Stjepan Razum); Koščak, Anđelko, *Župa Sv. Martina, Dugo Selo* (Stjepan Razum); Akmadža, Miroslav, *Franjo Šeper. Mudrošću protiv jednoumlja* (Agneza Szabo); Lipovac, Marijan; Vondraček, Franjo, *Česi Zagrebu - Zagreb Česima* (Agneza Szabo); Deželić, Velimir st., *Kardinal Haulik, nadbiskup zagrebački, 1788-1869. Prigodom 140. obljetnice smrti kardinala Haulika (1778-1869-2009)* (Agneza Szabo); Alojzije Stepinac, *svjedok vremena i vizionar za treće tisućljeće* (Agneza Szabo); *800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina, 1209-2009.* (Agneza Szabo).

Časopis uobičajeno zaokružuju Popis svjetloписа, Kazalo osoba, mjesta i pojmova, Pregled sadržaja te Ispravci pogrešaka u prethodnom 13. broju godišnjaka „Tkalčić“.

Petnaesti godišnjak Tkalčića iz 2011. godine donosi 9 rasprava, 4 stručna članka, 1 priopćenje, 7 prikaza i tekstova s predstavljanja knjiga, pravila, ljetopis i popis članova Društva te uobičajene rubrike na kraju.

Godišnjak započinje raspravom Branimira Bunjca, *Suđenje svećenicima u Međimurju u rujnu 1946. Uvod u postupak protiv nadbiskupa Stepinca* (9-75). Različite vrste izvora (arhivsko gradivo, novine, usmene izjave), kao i literatura, poslužile su autoru da postupak protiv međimurskih svećenika, koji se vodio u Varaždinu zbog navodnog potpomaganja tzv. „križara“, stavi u širi politički i vremenski kontekst. Pisac je proces u Varaždinu doveo u vezu sa suđenjem zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu, koji je uhićen samo nekoliko dana nakon što je donesena presuda u ovom procesu. Slučaj smatra političkim te pokazuje kako je postupak poprimio dimenzije ne samo osude svećenstva u Međimurju, nego i cijele Katoličke crkve u Hrvatskoj.

Život i djelo jedinoga biskupa podrijetlom iz Međimurja, Dominika Premuša, u središtu je zanimanja članka Matije Berljaka, *Dominik Premuš (1861-1934), pomoćni biskup zagrebački* (77-99). Prvi dio članka posvećen je Premuševu podrijetlu, školovanju, službama i odlikovanjima te bolesti i smrti, dok se drugi dio članka bavi njegovim svestranim djelovanjem (književni rad, angažman u društvu Hrvatski katolički kasino, sudjelovanje u radu Prve sinode Nadbiskupije zagrebačke, pomoć siromašnima te raznim ustanovama). U prilogu članka donosi se tekst oporuke Dominika Premuša.

Životom i radom još jedne zaslužne osobe bavi se i rad Ivana Armande, *Ladislav Andelko Fazinić (1902-1983), zaslužni dominikanac, glazbenik i spisatelj* (101-152). Nakon Fazinićevog djetinjstva, mladosti i obrazovanja, autor opisuje kako je ovaj dominikanac obnašao dužnost provincijala svoga reda tijekom Drugog svjetskog rata te u godinama nakon njega. U radu se osvrće i na Fazinićev odnos sa Stepincem, rad na odgojno-obrazovnom polju, kao i na njegovu glazbenu, spisateljsku i prevoditeljsku djelatnost.

Josip Barbarić (1937-2010), objavitelj isprava (153-244), naslov je rada Stjepana Razuma o zauzetom znanstvenom djelatniku, a ujedno i suradniku te članu uredništva Društva Tkalčić, povodom čije smrti pisac životopisom zahvaljuje za njegov rad. Životopis je upotpunjen prilogima: popisom pisanih djela te popisom izvora i tiska odnosno literature na kojoj je Barbarić surađivao.

Nekadašnji veleposlanik RH u Republici Slovačkoj Đuro Deželić, pisac je članka *Kardinal Juraj Haulik, nadbiskup zagrebački - značajni crkveni i građanski dostojanstvenik u hrvatskoj povijesti 19. stoljeća* (245-266). Pisac na početku donosi pregled hrvatske historiografije o Jurju Hauliku te njegov životopis. Prvi zagrebački nadbiskup, podrijetlom Slovak, u ovom je članku prikazan i kroz odnose s druga dva hrvatska Slovaka, Aleksandrom Alagovićem i Stjepanom Moysesom te ostrogonskim nadbiskupom, također Slovakom, Aleksandrom Rudnayem.

Prijevod najprevođenije knjige na svijetu, Biblije odnosno Novog zavjeta na hrvatski kajkavski jezik, tema je rada Alojza Jembriha, *„Vrhovčeva Biblija“ kojoj se iznova u trag ušlo* (267-292). Autor nas upoznaje s Vrhovčevim tzv. Biblijskim društvom koje je trebalo prevesti čitavu Bibliju na kajkavski jezik te ulazi u trag autora prijevoda Novog zavjeta koji pripisuje Ivanu Rupertu Gusiću. Tekst je popraćen s 12 fotografija rukopisa spomenutog prijevoda.

Logorom za kozaračku djecu u članku *O dječjem prihvatilištu u Sisku 1942. godine* (293-306) bavi se Lojzo Buturac. Nastoji utvrditi u kakvim su uvjetima živjela djeca koja su se 1942. zatekla u Sisku, tko se za njih brinuo te donosi nekoliko svjedočanstava bivših logoraša. Isti pisac potpisuje i članak *Izgradnja crkvenih građevina za komunističke vladavine u Sisku, Pleternici i Požegi* (307-338). Kao građevinski inženjer i suradnik župnika u navedenim mjestima, iznosi svoje osobno svjedočanstvo te okolnosti i poteškoće s kojima su se susretali prilikom pokušaja izgradnje novih crkava za vrijeme komunističkog režima.

I u ovom broju „Tkalčića“ nalazimo prilog iz povijesti umjetnosti i to u članku Dragana Damjanovića, *Gradnja i opremanje župne crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Granešini* (339-386). Na mjestu starije srednjovjekovne barokne crkve stradale u potresu 1880. godine, Herman Bollé projektirao je crkvu koju autor članka opisuje kao jednu od njegovih najkvalitetnijih ranih crkava. Opisao je proces gradnje crkve, arhi-

tektonska rješenja primijenjena prilikom izgradnje i njezin inventar, analizirao je na-čin na koji je oslikana unutrašnjost crkve, te ju svrstava na istaknuto mjesto historici-zma u Hrvatskoj. Članak je obogaćen nizom fotografija tlocrta crkve, vanjskog izgleda te unutrašnjosti crkve. Upozorava i na neprimjerene zahvate na crkvi poduzete u pos-ljednje vrijeme.

U cjelini *Izvori* objavljena su četiri stručna članka. Prvi je u nizu *Bratovština Sv. Barbare u Brdovcu* (387-458) Stjepana Razuma. Ova je bratovština već poznata u literaturi, a ovaj članak donosi cjeloviti prijepis matice u koju su upisani članovi od 1676. do 1758. godine. Prijepisu same matice prethode autorova uvodna tumačenja, pregled sadržaja te opis tvarnog stanja matice. Isti autor zainteresirao se za još jednu knjigu iz župnoga arhiva, ovaj put spomenicu župe Rasinja u Podravini. U članku *Prilog Franje Brdarića spomenici župe Rasinja. Povijest župe Rasinja* (459-486), iznio je životopis Franje Brdarića, župnika u Rasinji, donio popis njegovih djela te vredno-vao njegov rad na spomenici župe. Nakon napomena o načinu objavljivanja, autor donosi cjeloviti prijepis Brdarićevog uredničkog i spisateljskog rada na spomenici, koji se odlikuje rubnim bilješkama, umetnutim rečenicama, odlomcima, popisom žu-pnika te poviješću župe Rasinja.

Prilog Jasne Požgan o agrarnoj reformi u Međimurju, *Provedba agrarne re-forme na posjedima župe Sv. Leonarda u Goričanu* (487-520), metodološki se naslanja na članak objavljen u prethodnom godišnjaku, pa nakon općeg uvodnog dijela, opisa postupka provedbe tzv. agrarne reforme i opisanih tvarnih značajki spisa, objavljuje 16 spisa iz Državnog arhiva za Međimurje koji približavaju povijest ove župe u prvoj polovici 20. stoljeća.

Nenaklonjenost komunističke vlasti prema Katoličkoj crkvi može se iščitati iz izvora što ih je Miroslav Akmadža objavio u članku *Katolička crkva u zapisnicima sa sjednica vjerskih komisija NR Hrvatske i FNR Jugoslavije, 1955-1958. godine* (521-630). Objavljen je 31 zapisnik sa sjednica Komisije za vjerska pitanja Sabora NRH i istoi-mene komisije Saveznog izvršnog vijeća iz Beograda. U zaključnoj riječi autor ističe da komisije nisu olakšavale komunikaciju između crkvenih i državnih vlasti, već su pos-tale sredstvo borbe protiv Katoličke crkve i drugih vjerskih zajednica.

U rubrici *Priopćenja* objavljen je tekst Agneze Szabo, *120. obljetnica osnivanja Družbe sestara služavki Maloga Isusa (1890-2010)*, a u *Prikazima knjiga* prikazane su sljedeće knjige: Razum, Stjepan, *Vjeroispovijedi i župničke prisege Zagrebačke nadbis-kupije. Professiones fidei et iuramenta parochorum ecclesiae Zagrabienensis, 1648-1997*. (Anđelko Koščak); *Veličina malenih. Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije Sv. Jeronima franjevac konventualaca* (Stjepan Kožul); Trkmić, Vladimir (prir.), *Prilozi za povijest župe Sv. Vida Brdovec* (Stjepan Kožul); Maček, Pavao, *Plemeniti rodovi Je-lačića. I. Rod Jelačića od Prigorja, Pušče, Buzina i Pretkovca (Krapine). II. Rod Jelačića od Biševića. S priloženim rodoslovnim stablima* (Ivan Mirnik); Deželić, Velimir, sin, *Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi. Život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953.* (Stje-pan Razum); Akmadža, Miroslav, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji*, sv. II. (Agneza Szabo); Horvat, Vladimir, Trstenjak, Tonči (ur), *Marijan Gajšak - sakralna umjetnost* (Agneza Szabo).

I na kraju ovoga broja nalazimo tekstove: Pravila Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije „Tkalčić“, Ljetopis Društva, Popis društvovnih članova, Popis svjetloписа, Kazalo osoba, mjesta i pojmova, Pregled sadržaja te Ispravci pogrešaka u 14. broju godišnjaka „Tkalčić“.

Ivanka Magić

Babić, S., *Arhivi i arhivsko gradivo znanstvenih institucija*. Doktorska disertacija. Zagreb : Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010. 235 str.

Stručni nadzori obavljani nad gradivom arhiva znanstvenih institucija tijekom 2005. i 2006. godine potaknuli su djelatnicu Hrvatskog državnog arhiva Silviju Babić, da se dublje posveti problemu očuvanosti one vrste gradiva koje govori o hrvatskoj znanosti kao društvenoj aktivnosti. Osim što je u državnim arhivima u Hrvatskoj, kao i u Hrvatskom državnom arhivu, zabilježen mali broj fondova znanstvene provenijencije, u nadzorima je uočeno da je stanje arhiva samih znanstvenih institucija vrlo loše, pa je njihovo gradivo zbog necjelovitosti, nesređenosti i neevidentiranosti uglavnom nedostupno. Cilj istraživanja kojim je autorica obuhvatila 48 stvarateljica, instituta i znanstvenih zavoda na području Zagreba i Zagrebačke županije, a u nadležnosti HDA, bio je ustanoviti stvaran položaj i stanje gradiva ustanova koje pokrivaju znanstveno područje djelatnosti te predložiti rješenja za primjenu ispravnih načina upravljanja zapisima i vrednovanja gradiva. Istraživanje je donijelo poražavajući rezultat: zapisi koji svjedoče o znanstvenoj djelatnosti toliko su slabo očuvani, da bi povijesna rekonstrukcija toga područja bila nemoguća bez zapisa stvaratelja s područja uprave. Babić je nastojala obuhvatiti sve okolnosti koje su dovele do takvog stanja: zakonodavni i normativni okviri, društvene i gospodarske okolnosti, institucionalna tipologija organizacija, vrste i intenzitet veza s upravnim i drugim tijelima te okvir društvene i političke uloge znanstvene djelatnosti u funkcioniranju društva.

Na više mjesta naglašava se neispravno javno mišljenje, ali i stav samih zaposlenika znanstvenih institucija, da su bitni rezultati, a ne i popratna i pomoćna dokumentacija koja pokazuje znanstvenu djelatnost i procese u cjelini. Međutim, za loše je stanje odgovorna i arhivska služba, jer u akvizicijskim politikama arhivskih ustanova prvo mjesto zauzimaju fondovi iz područja uprave i pravosuđa, dok nedostaje svijest o važnosti dokumentacije znanstvenih ustanova. Uz sve to, upravljanje zapisima tek u novije vrijeme dobiva jasnije zakonodavne okvire, a usprkos neodgovarajućim propisima, znanstvene ustanove nisu same razvile instrumente za praćenje znanstvenog i poslovnog procesa. Takav se pristup konačno počinje mijenjati, ali je još poprilično udaljen od sustavne brige za zaštitu ove vrste arhivskoga gradiva.

Sadržajno je rad podijeljen na šest poglavlja: I. Uvod, II. Povijesni pregled hrvatskih znanstvenih zapisa - predinstitucionalno razdoblje, III. Institucionalno razdoblje, IV. Upravljanje gradivom znanstvenoga područja, V. Moguće perspektive i prijedlozi, VI. Zaključak. Ova se poglavlja mogu još podijeliti na dvije velike cjeline: prvu cjelinu čini pregled povijesti i konteksta brige za znanstvene zapise, a drugu pregled sadašnjeg stanja, pregled rješenja u drugim zemljama te prijedlozi mogućih rješenja za hrvatske prilike. U prvoj se cjelini donosi pregled najstarijih institucija čije bi